

TRETIA KAPITOLA

REGIONÁLNE SYSTÉMY OCHRANY ĽUDSKÝCH PRÁV

Pre regionálne systémy ochrany ľudských práv sa aplikuje základné pravidlo podobne ako *in abstracto* pre všetky organizácie, ktoré spočíva v tom, že ich založení predchádza zdieľanie spoločných hodnôt a dosiahnutie konsenzu o stanovenom zámere zo strany ich členov. Dosiahnutá zhoda sa následne prejaví vypracovaním základného dokumentu, ktorým sa príslušná organizácia zriaďuje, ako aj ďalších právnych dokumentov prijatých na pôde danej organizácie. Regionálne ľudskoprávne nástroje predstavujú konsenzus o ľudskoprávnych normách v rámci regiónu a takýto konsenzus je prevedený do ich kolektívneho uplatňovania alebo dodržiavania.¹⁸⁷ Hoci v zmysle medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov sú ľudské práva dôležitým faktorom,¹⁸⁸ jednotlivé regionálne systémy ochrany ľudských práv sa z hľadiska úrovne dostatočného garantovania a zabezpečenia ľudských práv odlišujú a v niektorých častiach sveta dokonca aj absentujú.

Pred samotnou charakteristikou jednotlivých regionálnych systémov ochrany ľudských práv je vhodné upozorniť na koncepty ľudských práv v podobe **teórie univerzalizmu a teórie kultúrneho relativizmu**, ktoré ponúkajú základné postoje k otázke podpory a ochrany ľudských práv jednotlivých regiónov sveta. Vzájomný vzťah najvyššiu charakterizuje dichotómia medzi oboma teóriami, ktorá sa v praxi prejavuje vzájomným sporom medzi jej predstaviteľmi. V modernom ponímaní chápania ľudských práv nejde o žiadne *nóvum*. Obidve teórie, vrátane ich historického formovania a koncipovania, je potrebné chápať v dlhodobom kontexte. Na druhej strane však nie je možné *sensu stricto* s určitosťou vymedziť časový úsek vzniku obidvoch teórií, berúc do úvahy najmä právne, ekonomické a teologické hľadiská. Súčasne môžeme deklarovať, že sa netýkajú výlučne konkrétnych regionálnych systémov ochrany ľudských práv, čo sa veľkou mierou prejavilo aj v nedávnej minulosti, v ktorej došlo ku

---

¹⁸⁷ Bližšie pozri WESTON, B. H., LUKES, B. A., HNATT, K. M. Regional Human Rights Regimes: A Comparison and Appraisal. In *Vanderbilt Journal of Transnational Law*. 1987, roč. 20, č. 4, s. 589.

¹⁸⁸ FORSYTHE, D. P. *Human Rights in International Relations*. 2. vyd. Cambridge : Cambridge University Press, 2006, s. 29 a nasl.

koncipovaniu a následnému prijatiu ľudskoprávných dokumentov na univerzálnej úrovni a v ktorej je možné nájsť nemalé úsilie presadzovať záujmy teórií univerzalizmu a kultúrneho relativizmu zo strany ich predstaviteľov.¹⁸⁹

Teória univerzalizmu vychádza z myšlienok západnej politickej histórie, ktoré boli reflektované už v dielach ako *Magna charta libertatum* alebo Listina práv Spojených štátov amerických ako významných ľudskoprávných mílnikov štátov západného sveta. Ľudskoprávny pohľad, ktorý je v nich zakotvený, mal následne dopad na vývoj a smerovanie vo všetkých oblastiach spoločenského života, keďže predstavoval reakciu na spoločenskú požiadavku voči štátu, ktorému vznikla nová povinnosť zabezpečiť základné podmienky pre individuálny rozmach jednotlivca za súčasného poskytnutia ochrany pred zásahmi do jeho ľudských práv zo strany štátnej moci. Táto požiadavka položila základ prvej generácie ľudských práv, čo ju môže charakterizovať ako prazdroj vzniku generáčného princípu ľudských práv.¹⁹⁰

Podstata západného chápania ľudských práv a z toho vyplývajúcej teórie univerzalizmu vychádza z princípu individualizmu a osobnej autonómie každého človeka. Podľa princípu individualizmu nie je nositeľom ľudských práv spoločnosť, ale jednotlivec, ktorý ľudské práva nadobúda bez toho, aby sa vyžadovalo jeho spojenie s určitým kolektívom alebo aby dosiahol určitý privilegovaný stav vyžadovaný spoločnosťou. Ľudské práva sú tak charakteristické pre jednotlivca bez toho, aby o ich pridelení rozhodoval štát. Jeho primárnou úlohou je, naopak, poskytnúť jednotlivcovi ochranu pri ich uplatňovaní, t. j. zabezpečiť vykonávanie jeho osobnej autonómie spočívajúce v práve slobodne robiť rozhodnutia v otázkach každodenného života. Sloboda vo vlastnom konaní však nie je bezhraničná, ale je limitovaná slobodou iného jednotlivca a prípustná do takej miery, pokiaľ nezasahuje do ľudských práv druhej osoby. V tejto súvislosti je potrebné upriamiť pozornosť aj na princíp otvorenosti ľudských práv, ktorého charakteristickým znakom je neuzatvorenosť ľudských práv, čo je spôsobené ich vývojom a expanziou v kontexte zmien v spoločnosti.

¹⁸⁹ Azda najrelevantnejším prípadom je proces koncipovania a prijatia VDLP a následne prijatých paktov ICCPR a ICESCR.

¹⁹⁰ Z toho vyplýva tvrdenie, že ľudské práva v západnom ponímaní vychádzajú z koncepcie ľudskej dôstojnosti, ktorá je typická pre liberalizmus. Bližšie HOWARD, R. E., DONNELLY, J. Human Dignity, Human Rights and Political Regimes. In *American Political Science Review*. 1986, roč. 80, č. 3, s. 801 a nasl.

Teória univerzalizmu tak vychádza z presvedčenia, podľa ktorého sú základné hodnoty ľudských práv univerzálneho charakteru, pričom zahrňujú dôraz na osobnú slobodu a vieru v demokraciu. Tieto hodnoty sú už zakotvené v prirodzenoprávnych teóriách vychádzajúcich z podstaty a unikátnosti ľudského jedinca, ktorý od počiatkov ľudskej civilizácie predstavuje zdroj a zároveň objekt ľudských práv bez ohľadu na existenciu iných spoločenských autorít.¹⁹¹ Ľudský jedinec je nositeľom práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti vyžadujúcej si osobitnú ochranu z dôvodu pravidelného zásahu zo strany štátu. Všeľudská platnosť teórie univerzalizmu garantuje rovnosť všetkých ľudí bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru, náboženstvo, politické a iné zmysľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Teória univerzalizmu z toho dôvodu kladie dôraz na práva jednotlivca, nie na jeho povinnosti.

Teória kultúrneho relativizmu vychádza z dvoch premís. Podľa prvej premisy sú vedomie a pravda kultúrne podmienené a súčasne vytvárajú prekážky k medzikultúrnemu porozumeniu. Druhá premisa spočíva v rovnakej hodnote všetkých kultúr. Spoločne s empirickým pozorovaním kultúrnej diverzity tieto premisy vedú k záveru, že normy ľudských práv nepresahujú jednotlivé kultúrne miesta a nemôžu byť jednoducho pretransformované naprieč kultúrami.¹⁹²

Teória kultúrneho relativizmu je v zmysle uvedených premís založená na tvrdení, podľa ktorého existuje viacero systémov ľudských práv. Systém ľudských práv by si však mala vyvinúť každá krajina nezávisle od iných a výlučne na základe svojich tradícií.¹⁹³ Predstavitelia kultúrneho relativizmu, najmä z radov ázijských štátov (obdobné myšlienky sú prezentované aj arabským a africkým svetom), v tejto súvislosti argumentujú tým, že každá entita a kultúra sa vyznačuje svojou špecifickosťou a výnimočnosťou, ktoré sú odlišné od iných skupín. Tieto osobitné znaky vychádzajú zo spoločnej minulosti a tradícií. Zároveň predstavujú faktor formovania všetkých oblastí spoločnosti vrátane spôsobu organizácie a fungovania štátnej moci. Podľa teórie kultúrneho relativizmu sú ľudské práva kultúrne podmienené a ich princípy nie je možné aplikovať na všetky kultúry. Jej predstavitelia poukazujú aj na rozdielnosť východného sveta

---

¹⁹¹ SVÁK, J. *Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch. I. zväzok*. Bratislava : Eurokódex, 2011, s. 21.

¹⁹² HIGGINS, T. E. Anti-Essentialism, Relativism, and Human Rights. In *Harvard Women's Law Journal*. 1996, roč. 19, s. 95 – 96.

¹⁹³ MAGNARELLA, P. J. Communist Chinese and „Asian values“ critiques of universal human rights. In *Journal of Third World Studies*. 2004, roč. 21, č. 2, s. 180.

od sveta západného a zároveň presadzujú myšlienku, že právom jednotlivých kultúr je určovať si prístup k ľudským právam vo vlastnej réžii.

Formovanie konceptu ľudských práv na základe teórie kultúrneho relativizmu bolo reakciou aj na rast ekonomickej sily východných štátov. Z toho dôvodu ázijské štáty začali klásť dôraz na ľudské práva druhej generácie a brali menší ohľad na princípy individualizmu a osobnej autonómie každého človeka ako charakteristických znakov západného konceptu ľudských práv a prvej generácie ľudských práv. Ázijský región tento krok obhajoval, a dosiaľ aj obhajuje, prílišnou benevolentnosťou krajín západného sveta, pričom poukazuje na morálny, sociálny a ekonomický úpadok tejto spoločnosti. Argumenty o ázijských hodnotách boli sčasti obrannou reakciou proti zvyšujúcemu sa tlaku politickej liberalizácie po studenej vojne a západnej kritike ľudskoprávnej situácie v Ázii.¹⁹⁴ Hlavné znaky ázijských hodnôt môžu byť zosumarizované ako potreba silnej vlády, politickej stability, úcty k autoritám a silný záujem o ekonomický rozvoj.¹⁹⁵ S prioritizáciou druhej generácie ľudských práv a v kontexte teórie kultúrneho relativizmu je možné dočasne obmedziť výkon občianskych a politických práv až do okamihu, pokiaľ spoločnosť nedosiahne želanú ekonomickú prosperitu. To vedie k myšlienke, že teória kultúrneho relativizmu vznikla ako protipól univerzalizmu vzhľadom na vnímanie možnej hrozby narušenia identity a hodnôt. Nevôľa ázijského regiónu sa tak prejavila v presadzovaní myšlienok vlastného konceptu postaveného na základe ideológií a náboženstiev, z ktorých sa do popredia dostal najmä konfucionizmus.¹⁹⁶

3.1 Americký systém ochrany ľudských práv

OAŠ ako regionálna organizácia bola založená v roku 1948 na základe Charty OAŠ¹⁹⁷ ako konštitutívneho právneho nástroja. Jej sídlo sa nachádza

¹⁹⁴ Bližšie pozri BREMS, E. *Human Rights: Universality and Diversity*. Haag : Martinus Nijhoff Publishers, 2001, s. 80 a nasl.

¹⁹⁵ XIAODAN, W. The Current Situation and Prospects for Regional System(s) of Human Rights in Asia. In *Diritti umani e diritto internazionale*. 2012, roč. 6, č. 1, s. 60.

¹⁹⁶ Bližšie CHAN, J. A Confucian Perspective on Human Rights for Contemporary China. In *The East Asian Challenge for Human Rights*. Cambridge : Cambridge University Press, 1999, s. 212 – 238.

¹⁹⁷ Charta OAŠ bola prijatá počas 9. Medzinárodnej konferencie amerických štátov v Bogote 30. apríla 1948 a platnosť nadobudla 13. decembra 1951.

---

vo Washingtone.¹⁹⁸ Predstavuje multilaterálne fórum zamerané na podporu demokracie, ochranu ľudských práv, hospodársky a sociálny rozvoj a spoluprácu v rámci regionálnej bezpečnosti. Zaradením ľudských práv do týchto cieľov súčasne OAS predstavuje právny rámec ochrany a podpory ľudských práv v rámci amerického regionálneho systému ochrany ľudských práv. Na účely podpory ustanovených zámerov uskutočňuje široké spektrum aktivít vrátane poskytovania usmernení a asistencie jej členským štátom. OAS naplňa svoje ciele prostredníctvom svojich orgánov, ktorými sú:

- Valné zhromaždenie,
- Konzultačné stretnutia ministrov zahraničných vecí,
- Stála rada,
- Medziamerická rada pre integrálny rozvoj,
- Medziamerický súdny výbor, Medziamerická komisia pre ľudské práva,
- Generálny sekretariát a
- špecializované organizácie a odborové konferencie.

Aj keď sa Charta OAS nevenuje výlučne ľudskoprávnej sfére, členské štáty OAS po jej prijatí vyjadrili odhodlanie posilniť ľudskoprávny rámec prostredníctvom zmeny tohto dokumentu s cieľom inkorporovať ďalšie ľudské práva do jej ustanovení. V roku 1967 prijali členské štáty OAS Protokol k Charte, do ktorého zahrnuli právo na prácu, na združovanie v odboroch, právo osoby na právnu pomoc pri obrane práv a právo všetkých ľudských bytostí na materiálne blaho a duševný rozvoj v podmienkach slobody, dôstojnosti, rovnosti šancí, ekonomickej bezpečnosti bez rozdielu na základe rasy, pohlavia, národnosti, vyznania alebo sociálneho postavenia.¹⁹⁹

V rovnaký deň, ako bola prijatá Charta OAS, prijali členské štáty Americkú deklaráciu práv a povinností človeka. Tieto dva dokumenty predstavujú

---

¹⁹⁸ V súčasnosti má 35 členov: Antigua a Barbuda, Argentína, Bahamy, Barbados, Belize, Bolívia, Brazília, Kanada, Čile, Kolumbia, Kostarika, Dominika, Dominikánska republika, Ekvádor, Salvádor, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamajka, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguaj, Peru, Svätý Krištof a Nevis, Svätá Lucia, Svätý Vincent a Grenadíny, Surinam, Trinidad a Tobago, USA, Uruguaj, Venezuela. Pre úplnosť uvádzame, že ministri zahraničných vecí prijali 3. júna 2009 rezolúciu, ktorou zrušili pozastavenie participácie Kuby v OAS na základe rezolúcie z roku 1962. Rezolúcia z roku 2009 súčasne ustanovuje, že participácia Kuby v OAS bude výsledkom procesu dialógu iniciovaného na žiadosť vlády Kuby, v súlade s postupmi, cieľmi a princípmi OAS.

¹⁹⁹ STRÁŽNICKÁ, V. *Medzinárodná a európska ochrana ľudských práv*. Bratislava : Eurokódex, 2013, s. 156.

právný základ vzniku tejto regionálnej organizácie. Americkú deklaráciu práv a povinností človeka môžeme chápať ako prvý formálny katalóg ľudských práv v podmienkach amerického regionálneho systému ľudských práv, ktorý zakotvil výpočet občianskych, politických, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych ľudských práv. Tým súčasne rozvinula ľudské práva ako *terminus technicus* právny pojem, na ktorý Charta OAS vo svojom znení odkazovala iba vo všeobecnej rovine. Americká deklarácia práv a povinností človeka obsahuje 27 ľudských práv a zároveň ustanovuje základné povinnosti jednotlivca, ktorými sú povinnosti k spoločnosti, deťom a rodičom, ďalej povinnosť prijímať pokyny, voliť, riadiť sa zákonom, slúžiť komunite a národu, platiť dane a pracovať. V Americkej deklarácii práv a povinností človeka však absentuje kontrolný mechanizmus ochrany ľudských práv, čo prispieva k oslabovaniu jej významu.

Hoci zámerom signatárov nebolo priznať Americkej deklarácii práv a povinností človeka právne záväzný status, jej význam už v tom čase nebol spochybnený, keďže americké štáty vrátane USA súhlasili s jej prijatím.²⁰⁰ V dôsledku inštitucionálneho vývoja v OAS v podobe prijatia prvého Štatútu IACHR z roku 1960 s následným zakotvením jej mandátu v už zmienenom Protokole k Charte OAS z roku 1967²⁰¹ došlo k prehodnoteniu názorov, v zmysle ktorých sa Americkej deklarácii práv a povinností človeka ako pôvodne politickému vyhláseniu priznala povaha právno-normatívneho nástroja. Protokol priznal IACHR postavenie orgánu OAS, ktorého cieľom je podpora dodržiavania a ochrany ľudských práv. Zároveň odkaz na ľudské práva v Charte OAS musí byť chápaný ako odkaz na Americkú deklaráciu práv a povinností človeka, v tom čase jediného existujúceho katalógu noriem ľudských práv v medziamerickom systéme,²⁰² ktorý získal normatívny status na základe vyjadrenia súhlasu so zmenou Charty OAS členskými štátmi organizácie.

V podmienkach OAS následne došlo k prijatiu ďalších dohovorov upravujúcich rôzne ľudskoprávne oblasti, a to Medziamerického dohovoru o prevencii a trestaní mučenia,²⁰³ Medziamerického dohovoru o nútenom zmiznutí osôb,²⁰⁴

²⁰⁰ PASQUALUCCI, J. The Americas. In *International Human Rights Law*. Oxford : Oxford University Press, 2010, s. 435.

²⁰¹ Podľa čl. 53 Charty OAS sa IACHR priznáva postavenie formálneho orgánu OAS.

²⁰² Bližšie pozri CERNA, C. M. Reflections on the Normative Status of the American Declaration of the Rights and Duties of Man. In *University of Pennsylvania Journal of International Law*. 2009, roč. 30, č. 4, s. 1212 – 1213.

²⁰³ Podpísaný 9. decembra 1985, platnosť nadobudol 28. februára 1987.

²⁰⁴ Prijatý 9. júna 1994 a platnosť nadobudol 28. marca 1996.

Medziamerického dohovoru o predchádzaní, postihovaní a odstránení násilia na ženách²⁰⁵ a Medziamerického dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie voči osobám so zdravotným postihnutím.²⁰⁶

Za najvýznamnejšiu ľudskoprávnu zmluvu prijatú v rámci OAŠ je však možné považovať ACHR. Zámer pripraviť túto medzinárodnú ľudskoprávnu zmluvu bol odsúhlasený na piatom Konzultačnom stretnutí ministrov zahraničných vecí uskutočnenom v Santiagu v roku 1959. Prvotný návrh ACHR bol pripravený Medziamerickou radou právnikov. Následne bol oficiálne predložený na účely obdržania stanovísk od IACHR a členských štátov OAŠ. Predstavené znenie ACHR nepredstavovalo jediný návrh, keďže s vlastnou ideou prišla následne IACHR v roku 1967. Vzhľadom na potrebu dôkladného posúdenia predložených návrhov pristúpila OAŠ k zvolaniu Medziamerickej špecializovanej konferencie o ľudských právach v San José v Kostarike, na záver ktorej bol 22. novembra 1969 prijatý ACHR. Táto medzinárodná ľudskoprávna zmluva, vzhľadom na miesto prijatia nazývaná aj Zmluva zo San José, vstúpila do platnosti 18. júla 1978 a v súčasnosti má 23 zmluvných strán.²⁰⁷

Ratifikovaním ACHR sa jeho zmluvné strany zaviazali rešpektovať a zabezpečiť všetkým osobám spadajúcim pod ich jurisdikciu slobodné a plné užívanie práv a slobôd obsiahnutých v tejto medzinárodnej ľudskoprávnej zmluve bez diskriminácie.²⁰⁸ Interpretácia záväzkov vyplývajúcich z ACHR bola poskytnutá v rámci prípadu *Velásquez*.²⁰⁹ ACHR zahŕňa výslovne katalóg občianskych a politických práv, rozoznáva 26 priznaných práv a slobôd, z ktorých 21 práv je formulovaných v zásade zhodne s ICCPR z roku 1966.²¹⁰ Tieto práva

---

²⁰⁵ Prijatý 9. júna 1994 a platnosť nadobudol 5. marca 1995.

²⁰⁶ Prijatý 7. júna 1999 a platnosť nadobudol 14. septembra 2001.

²⁰⁷ Argentína, Barbados, Bolívia, Brazília, Čile, Kolumbia, Kostarika, Dominika, Dominikánska republika, Ekvádor, Salvádor, Grenada, Guatemala, Haiti, Honduras, Jamajka, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguaj, Peru, Surinam, Uruguaj. Trinidad a Tobago a Venezuela boli taktiež zmluvnými stranami ACHR, ktorý však neskôr vypovedali.

²⁰⁸ Dôvody diskriminácie sú uvedené v čl. 1 ACHR, pričom ide o rasu, farbu pleti, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné názory, národný alebo sociálny pôvod, hospodársky status, narodenie alebo iný sociálny stav.

²⁰⁹ V zmysle tejto interpretácie sa právnou povinnosťou zabezpečiť práva a slobody obsiahnuté v Americkom dohovore rozumie to, že zmluvné strany musia predchádzať, vyšetrovať a zrestať porušenie ľudských práv, a teda musia, ak je to možné, obnoviť porušené práva a poskytnúť náhradu za škody. Pozri rozsudok IACtHR v prípade *Velásquez-Rodríguez proti Hondurasu* (z 29. júla 1988).

²¹⁰ STRÁŽNICKÁ, V. *Medzinárodná a európska ochrana ľudských práv*. Bratislava : Eurokódex, 2013, s. 158.

inter alia zahŕňajú právo na život, meno, národnosť, majetok, súkromie, ľudské zaobchádzanie, osobnú slobodu, dieťaťa a slobodu náboženstva, myslenia, prejavu, pohybu a pobytu.²¹¹

Členské štáty OAS následne pristúpili k prijatiu dvoch dodatkových protokolov k ACHR, ktoré tak rozšírili rozsah uznaných práv a zaviedli nové záväzky voči štátom. Na svojom 18. zasadnutí uskutočnenom v roku 1988 prijalo Valné zhromaždenie OAS Dodatokový protokol k ACHR v oblasti hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv.²¹² Vzhľadom na miesto, v ktorom bol protokol prijatý, sa táto medzinárodná zmluva nazýva aj Protokol zo San Salvádu. Protokol vo veľkej miere reflektuje ľudské práva obsiahnuté v ICESCR. Upravuje zákaz diskriminácie, právo na prácu, spravodlivé pracovné podmienky, právo vytvárať odborové organizácie, právo na sociálne zabezpečenie, zdravie, zdravé životné prostredie, vzdelanie. Súčasne uznáva tri ľudské práva, ktoré sa vyznačujú osobitnou starostlivosťou o osoby spadajúce do cieľových skupín, ktorými sú práva detí, práva seniorov a právo na vytvorenie a ochranu rodiny.

Zmluvné strany sa Protokolom zaviazali prijať potrebné opatrenia, najmä hospodárske a technické, a to v rozsahu, v akom im to dovoľujú ich dostupné zdroje, berúc pritom na vedomie stupeň ich ekonomickej vyspelosti. Z takéhoto znenia, podobne ako pri ICESCR, vyplýva, že ľudské práva podľa Protokolu sú formulované voľnejším spôsobom a sú teda programového charakteru s cieľom umožniť štátom ich postupné zabezpečovanie podľa ich vnútroštátnych podmienok a možností. Za nevýhodu je možné považovať, že v prípade porušenia ľudských práv podľa Protokolu nie je možné predložiť prípad IACHR alebo IACTHR, s výnimkou dvoch práv, ktorými sú právo vytvárať odborové organizácie a právo na vzdelanie.²¹³ Vo vzťahu k ostatným ľudským právam

²¹¹ Aj keď by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že v rámci amerického regionálneho systému ľudských práv sa presadzuje teória univerzalizmu, objavujú sa aj názory, ktoré dávajú do popredia teóriu kultúrneho relativizmu. V tejto súvislosti je možné citovať amerického právnik Thomasa Buergenthala, ktorý uvádza, že „problémy našej hemisféry sú viac špecifické pre Američanov, ako sú univerzálnejšie pre Európanov. Tieto problémy môžu byť vyriešené jedine v rámci našich vlastných právnych, kultúrnych, politických a sociálnych tradícií.“ Medziamerická komisia v tejto súvislosti odmietla argumenty, že ľudské práva môžu byť implementované len po tom, ako spoločnosť dosiahnu určitú úroveň ekonomickeho rozvoja, čo je typické pre chápanie ľudských práv zo strany ázijských štátov. Pozri REISMAN, W. M. Practical Matters for Consideration in the Establishment of A Regional Human Rights Mechanism: Lessons from the Inter-American Experience. In *Saint Louis-Warsaw Transatlantic Law Journal*. 1995, s. 96.

²¹² Platnosť nadobudol 16. novembra 1999, pričom v súčasnosti má 16 zmluvných strán.

²¹³ Článok 19 ods. 6 Dodatokového protokolu k ACHR v oblasti hospodárskych, sociálnych a kul-

---

majú zmluvné strany Protokolu „iba“ povinnosť predkladať periodické správy o opatreniach prijatých na účely ich rešpektovania.

Valné zhromaždenie OAS pristúpilo v roku 1990 počas svojho 20. zasadnutia, ktoré sa uskutočnilo v Asuncióne, k prijatiu Protokolu k ACHR o zrušení trestu smrti.²¹⁴ Zmluvné strany Protokolu sa vzdali aplikácie trestu smrti na svojom území vo vzťahu ku každej osobe spadajúcej pod ich jurisdikciu. Podľa Protokolu môže štát v čase ratifikácie alebo pristúpenia k Protokolu vyhlásiť, že si vyhradzuje právo na aplikáciu trestu smrti počas vojnového stavu v súlade s medzinárodným právom pre veľmi závažné zločiny vojenskej povahy.

Implementáciu ACHR zabezpečujú v rámci amerického regionálneho systému ľudských práv IACHR a IACtHR. IACHR predstavuje autonómny orgán OAS, ktorej mandát je zameraný na podporu dodržiavania a ochrany ľudských práv v rámci amerických štátov. IACHR bola vytvorená rezolúciou prijatou počas piateho Konzultačného stretnutia ministrov zahraničných vecí uskutočneného v Santiagu v Čile v roku 1959. Formálne bola založená v roku 1960, kedy Stála rada OAS schválila jej štatút. Skladá sa zo 7 členov volených na 4 roky s možnosťou znovuzvolenia. Pozostáva zo zástupcov členských štátov OAS vysokého morálneho charakteru s uznávanými schopnosťami v oblasti ľudských práv (čl. 34, čl. 35 a čl. 37 ACHR). Pre potreby IACHR je zriadený Sekretariát, ktorý pozostáva z výkonného tajomníka, jeho zástupcu a právnych expertov. Sídlo IACHR sa nachádza vo Washingtone.

Najvýznamnejšia právomoc IACHR spočíva v preskúvaní podaných sťažností o porušení ľudských práv. V tomto kontexte treba rozlišovať, či štát, voči ktorému sťažnosť smeruje, je alebo nie je zmluvnou stranou ACHR. Všetky štáty, ktoré ratifikovali ACHR, uznali právo akejkoľvek osoby alebo skupiny osôb, alebo akejkoľvek mimovládnej organizácie predložiť sťažnosť IACHR (čl. 44 ACHR). Toto ustanovenie sa ukázalo ako mimoriadne dôležité v medziamerickom systéme, kde obeť alebo členovia ich rodín môžu byť zastrašovaní alebo nemusia mať dostatočné finančné prostriedky na podanie sťažností, pričom v tomto prípade môžu konať mimovládne organizácie, ktoré často majú aj dostatočné zdroje.²¹⁵ IACHR má zároveň aj právomoc preskúmať medzištátne sťažnosti, v rámci ktorých jeden štát namieta porušenie ľudských práv podľa

---

túrnych práv.

²¹⁴ Platnosť nadobudol 28. augusta 1991 a v súčasnosti má 13 zmluvných strán.

²¹⁵ Bližšie pozri PASQUALUCCI, J. *The Practice and Procedure of the Inter-American Court of Human Rights*. Cambridge : Cambridge University Press, 2013, s. 5.

ACHR v druhom štáte. Podmienkou v tomto prípade je uznanie tejto kompetencie IACHR (čl. 45 ACHR).

V úvodnej fáze konania IACHR preskúma sťažnosť a rozhodne o jej prípustnosti. Kritéria prípustnosti sťažností sú v podstate rovnaké ako v prípade Dohovoru v rámci Rady Európy. Rozhodnutím o prípustnosti sťažnosti začína konanie o merite veci. Vo výnimočných prípadoch môže rozhodnúť o zvolaní zasadnutia alebo uskutočnení vyšetrovania v podobe návštevy dotknutej krajiny. Vyšetovania *in loco* (na mieste) sú uskutočňované častejšie v medziamerickej systéme ako zo strany obdobných orgánov v rámci ďalších regionálnych systémov ochrany ľudských práv; len výnimočne sú vykonávané výlučne na vyšetrenie individuálnych prípadov. Namiesto toho sú používané na vyšetrenie obvinení z rozsiahleho porušovania ľudských práv v rámci cieľovej krajiny, súčasťou ktorých môže byť preskúmanie individuálnych prípadov.²¹⁶

V tomto štádiu posudzovania sťažností zo strany IACHR je možné v posledných rokoch zaznamenať zvýšené úsilie o uzatvorenie zmiernosti medzi sťažovateľom a dotknutým štátom. V prípade uzatvorenia zmiernosti a poskytnutia odškodnenia zo strany štátu sťažovatelia vyhlasujú, že sa vzdávajú svojich nárokov a netrávajú viac na podanej sťažnosti.²¹⁷ V prípade nedosiahnutia zmiernosti pripraví IACHR správu, ktorá v prípade identifikovania porušenia ľudských práv obsahuje aj odporúčania adresované štátu. Správu IACHR v tomto štádiu zasiela príslušnému štátu, ale nezverejňuje.

Do právomoci IACHR ďalej patrí aj spravodajská procedúra, ktorá pozostáva zo zverejnenia osobitných správ týkajúcich sa všeobecnej ľudskoprávnej situácie v konkrétnom štáte. IACHR zároveň vydáva tematické správy zamerané na osobitnú ľudskoprávnú oblasť, predkladá ročné správy o ľudskoprávnej situácii a svojich aktivitách Valnému zhromaždeniu OAS spolu s návrhmi ďalších Dodatočných protokolov k ACHR a návrhmi na zmenu tejto ľudskoprávnej zmluvy.

IACtHR vznikol v roku 1979 so sídlom v San Jos é v Kostarike. Napriek počiatočnému skepticizmu o jeho význame, najmä z dôvodu vtedajších geopolitických podmienok v amerických štátoch,²¹⁸ sa IACtHR stal rešpektovanou

²¹⁶ Bližšie pozri SHELTON, D. *Remedies in International Human Rights Law*. Oxford : Oxford University Press, 2015, s. 226.

²¹⁷ Pozri napríklad správu Medziamerickej komisie z 11. októbra 2001 vedenú pod č. 103/01 v prípade *Maria Mercedes de Morín protiv Argentíny*.

²¹⁸ Potvrďuje to aj skutočnosť, že IACHR predložila prvý prípad IACtHR v roku 1986, t. j. 7 rokov po jeho založení.

---

súdnou autoritou. Reputácia IACtHR bola postupne posilnená vďaka kvalite jeho jurisprudencie.²¹⁹ IACtHR pozostáva zo siedmich sudcov, ktorí sú volení na šesť rokov s možnosťou znovuzvolenia. Sudcovia musia byť štátnymi príslušníkmi členského štátu OAS, t. j. nevyžaduje sa, aby štát bol zmluvnou stranou ACHR a uznal jurisdikciu IACtHR. Sudcovia vykonávajú funkciu v individuálnej kapacite a sú vymenovaní z radov právnikov s vysokou morálnou autoritou a uznávanými schopnosťami v oblasti ľudských práv (čl. 52 ACHR). Nie je prípustné, aby viacero sudcov bolo štátnymi príslušníkmi jedného štátu. Sudcovia sú volení absolútnou väčšinou hlasov zmluvných strán ACHR počas zasadnutia Valného zhromaždenia OAS. Žiadny sudca nevykonáva svoju funkciu na plný pracovný úväzok s výnimkou predsedu IACtHR (čl. 16 ods. 2 ACHR). Zloženie IACtHR môže byť za určitých okolností rozšírené o *ad hoc* sudcu. Ide o prípady medzištátnych sťažností, pri ktorých zástupca jedného štátu zastáva funkciu sudcu na rozdiel od druhého štátu, ktorému tak vzniká právo vymenovať vlastného sudcu (čl. 55 ods. 2 ACHR).

Konanie pred IACtHR začína po meritórnom rozhodnutí o sťažnosti zo strany IACHR. Prípado môže byť predložený IACtHR iba za podmienky, ak je dotknutý štát zmluvnou stranou ACHR a uznal jurisdikciu IACtHR. Jurisdikcia IACtHR sa uznáva *ipso facto* alebo *ad hoc* prostredníctvom osobitnej dohody pre príslušný prípad.²²⁰ IACHR predkladá IACtHR prípad za predpokladu, ak v rámci preskúmania sťažnosti došla k názoru, že jedno alebo viacero ľudských práv bolo porušených a štát v čase daným IACHR odmietol pristúpiť k implementácii jej odporúčaní. Procesné pravidlá počítajú iba s jednou situáciou, pri ktorej IACHR nemusí za týchto okolností predložiť prípad IACtHR. Ide o rozhodnutie, ktoré musí IACHR prijať absolútnou väčšinou. Prípado môže byť predložený IACtHR aj zo strany príslušného štátu, ak sa tento nestotožňuje s odporúčaniami vyplývajúcimi zo zverejnenej správy IACHR. Jednotlivec tak nemá *ratione personae* oprávnenie predložiť IACtHR prípad a jeho záujmy tak

---

²¹⁹ PASQUALUCCI, J. *The Practice and Procedure of the Inter-American Court of Human Rights*. Cambridge : Cambridge University Press, 2013, s. 7.

²²⁰ Článok 62 ACHR. Povinnú jurisdikciu IACtHR v súčasnosti uznáva 21 zmluvných strán ACHR: Argentína, Barbados, Bolívia, Brazília, Čile, Kolumbia, Kostarika, Dominikánska republika, Ekvádor, Salvádor, Guatemala, Haiti, Honduras, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguaj, Peru, Surinam, Uruguaj a Venezuela.

chráni IACHR. Postavenie IACHR sa aj z tohto dôvodu zvykne niekedy prirovnávať k verejnému prokurátorovi.²²¹

Jurisdikcia IACtHR je založená na posúdení, či štát porušil individuálne ľudské práva. Postavenie IACtHR si netreba zamieňať s postavením trestného súdu, keďže určuje zodpovednosť štátu a nie vinu jednotlivcov.²²² Pri svojej rozhodovacej činnosti sa IACtHR riadi všeobecným pravidlom výkladu vyplývajúcim z Viedenského dohovoru o zmluvnom práve.²²³ Zároveň kladie dôraz na základný účel a cieľ ACHR, ktorým je ochrana základných práv jednotlivca a poskytnutie plného účinku ľudskoprávnej ochrany vyplývajúcej z amerického ľudskoprávneho systému. Ak IACtHR dôjde k záveru, že došlo k porušeniu práva alebo slobody chránenej ACHR, rozhodne o zabezpečení výkonu porušeného práva alebo slobody vo vzťahu k poškodenej strane. Zároveň IACtHR môže rozhodnúť, že následky opatrení alebo situácie, ktoré založili porušenie tohto práva alebo slobody, budú odškodnené a spravodlivá kompenzácia bude zaplatená poškodenej strane (čl. 63 ods. 1 ACHR). ACHR teda dáva IACtHR právomoc vydať nasledujúce opatrenia na:

- zabezpečenie toho, aby obeť mohla užívať práva alebo slobody, ktoré boli porušené,
- odškodnenie následkov porušenia.
- kompenzácia ujmy.²²⁴

²²¹ SHELTON, D. The Participation of Nongovernmental Organizations in International Judicial Proceedings. In *The American Journal of International Law*. 1994, roč. 88, č. 1, s. 622 – 625.

²²² IACHR v rámci určenia svojej jurisdikcie uviedol, že: „Medzinárodná ochrana ľudských práv nemôže byť zamieňaná s trestnou justíciou. Ak štáty vystupujú pred Súdom, nie sú obžalovanými v trestnom konaní, keďže Súd neukladá trest tým, ktorí sú zodpovední za porušenie ľudských práv. Jeho funkcia je chrániť obeť a určiť náhradu škôd spôsobených zodpovednými štátmi za takéto konanie.“ Rozsudok IACtHR v prípade *La Cantuta proti Peru* (z 29. novembra 2006).

²²³ Podľa čl. 31 ods. 1 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve: „Zmluva sa musí vykladať dobromyseľne, v súlade s obvyklým významom, ktorý sa dáva výrazom v zmluve v ich celkovej súvislosti, a takisto s prihliadnutím na predmet a účel zmluvy.“

²²⁴ SHELTON, D. *Remedies in International Human Rights Law*. Oxford : Oxford University Press, 2015, s. 228.